

การวิเคราะห์กลุ่มแฝงอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู

A LATENT CLASS ANALYSIS OF TEACHERS' PROFESSIONAL IDENTITY

นางสาวกมลวรรณ พลับจิ้น*

Kamolwan Plubjeen

รศ.ดร.วรรณี แกมเกตุ**

Assoc. Prof. Wannee Kaemkate, Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูของครูไทย 2) วิเคราะห์กลุ่มแฝงอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูของครูไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบสมมติฐานแบบลำดับขั้นแบ่งเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูของครูไทยเบื้องต้น ด้วยการสัมภาษณ์นักวิชาการทางการศึกษา 14 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ตัวอย่างวิจัยคือครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ) 625 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ 1) แบบสอบถามโดยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา มีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์อยู่ระหว่าง 0.57 ถึง 1.00 และมีค่าความเที่ยงอยู่ระหว่าง 0.601 ถึง 0.958 และ 2) แบบสอบวัดความรู้ในการประกอบวิชาชีพครู โดยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา มีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์อยู่ระหว่าง 0.57 ถึง 1.00 มีความยากอยู่ระหว่าง 0.211 ถึง 0.789 มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.235 ถึง 0.824 และมีค่าความเที่ยงแบบ KR20 เท่ากับ 0.741 การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิเคราะห์กลุ่มแฝง

ผลการวิจัยที่สำคัญสรุปได้ดังนี้ 1. อัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 26 ตัวชี้วัด ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 ความรู้ในการประกอบวิชาชีพครู ประกอบด้วย 10 ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 2 ความสามารถในการประกอบวิชาชีพครู ประกอบด้วย 9 ตัวชี้วัด และองค์ประกอบที่ 3 คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ ประกอบด้วย 7 ตัวชี้วัด ไม่สอดคล้องอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ และ 26 ตัวชี้วัดดังกล่าว มีความสอดคล้องกับหลักข้อบัญญัติวิชาชีพ (Chisquare = 183.745, df = 188, p = 0.574, GFI = 0.978, AGFI = 0.959 และ RMSEA = 0.019) 2. การวิเคราะห์กลุ่มแฝงอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู โดยภาพรวม พบว่าสามารถจำแนกครูได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 คือกลุ่มครูที่ไม่มีอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู จำนวน 35 คน (ร้อยละ 5.60) กลุ่มที่ 2 คือกลุ่มครูที่มีความรู้ และคุณธรรมประจักษ์ในการประกอบวิชาชีพครูต่ำ จำนวน 429 คน (ร้อยละ 68.64) และกลุ่มที่ 3 คือกลุ่มครูที่มีความรู้ในการประกอบวิชาชีพครูต่ำ จำนวน 161 คน (ร้อยละ 25.76) จากจำนวนครูทั้งหมด 625 คน

* นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชา วิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา ภาควิชา วิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: kamolwan_pj@hotmail.com

** อาจารย์ประจำสาขาวิชา วิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา ภาควิชา วิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: wannee.k@gmail.com

ISSN 1905-4491

Abstract

The purposes of this study were 1) to analyze the components and indicators of the teachers' professional identity of Thai teachers; 2) to analyze a latent class of the teachers' professional identity of Thai teachers. This study employed an exploratory sequential mixed-methods research design. The study was divided into two phases. Phase 1 to validate factors and indicators of teacher's professional identity of Thai teachers. By collecting data from 14 educational experts via interviews. The data were analyzed by content analysis. Phase 2 was the quantitative study collecting data from 625 teachers in OBEC schools. Research instruments included 1) questionnaires with Item-Objective Congruence (IOC) scores 0.57-1.00 and reliability coefficients of 0.601-0.958; and 2) teachers' profession knowledge tests with IOC scores of 0.57-1.00, difficulty levels of 0.211-0.789, discrimination levels of 0.235-0.824, and the KR20 for reliability coefficient of 0.741. Analyze the data, including confirmatory factor analysis and latent class analysis.

Research results were as follows: 1. Teachers' professional identity consisted of 3 factors covering 26 indicators: Factor 1-Knowledge of teacher's profession measured by 10 indicators; Factor 2-Ability of teacher's profession measured by 9 indicators; Factor 3-Morals of teacher's profession measured by 7 indicators. The structural model of teachers' professional identity fitted well with the empirical data (Chi-square = 183.745, df = 188, p = 0.574, GFI = 0.978, AGFI = 0.959 and RMR = 0.019) 2. The latent class analysis of teacher's professional identity classified Thai teachers into three classes: Class 1 consisted of 35 teachers (5.60%) who were without teacher's profession, Class 2 consisted of 29 teachers (68.64%) whose levels of knowledge and morals of teacher's profession were low, and Class 3 consisted of 161 teachers (25.76%) whose level of knowledge of teacher's profession was low.

คำสำคัญ: อัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู, ครูไทย, การวิเคราะห์กลุ่มแฝง

KEYWORDS: Teachers' Professional Identity, Thai teacher, Latent Class Analysis

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศชาติ และยังมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนา “คน” หรือ “ทรัพยากรมนุษย์” ให้มีคุณภาพมีความสามารถตามศักยภาพ อีกทั้งยังพัฒนาให้มนุษย์มีความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม การศึกษาจึงเป็นหนทางแห่งการพัฒนาชีวิต สร้างความมั่นคงให้แก่มนุษย์ และอาจกล่าวได้ว่า ประเทศใดก็ตามที่ประชากรได้รับการศึกษาในระดับสูง ประเทศนั้นก็จะมีความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีตามไปด้วย (นรินทร์ สังข์รักษา, 2552)

ปัจจุบันคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยอยู่ในระดับต่ำ จากข้อมูลการประเมินภาพรวมการจัดการศึกษาของแต่ละประเทศ และการประเมินผลผู้เรียนนานาชาติ (Program for International Student Assessment: PISA) ขององค์กรเวิลด์อีโคโนมิก ฟอรัม (World Economic Forum: WEF) ปี 2013 ระบุว่า ระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 8 ของภูมิภาคอาเซียนหรือภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากทั้งหมด 10 ประเทศ และผลการประเมินดังกล่าวใกล้เคียงกับผลการประเมินในช่วงปี 2010 - 2013 ที่ระบุว่าระดับการศึกษาของไทยอยู่ในอันดับที่ 7 หรือ 8 ของภูมิภาคอาเซียนมาโดยตลอด (ภาวิช ทองโรจน์, 2556)

จากคุณภาพการศึกษาไทยที่ตกต่ำอย่างต่อเนื่องในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในแวดวงทางการศึกษาตื่นตัวในการพัฒนานโยบายเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยมุ่งความสนใจไปที่การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาและคุณภาพของครูเป็นประเด็นสำคัญ ด้วยเหตุผลที่ว่า หลักสูตรการศึกษาเป็นแบบแผนหรือแนวทางของการจัดการศึกษา ที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้อย่างลึกซึ้ง กว้างขวาง และครอบคลุมเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน หากแม้ว่าหลักสูตรการศึกษาจะได้รับการพัฒนาให้มีความรู้สูงเพียงใด แต่ถ้าผู้ที่มีหน้าที่ใช้หลักสูตรไม่มีความรู้ความเข้าใจ และไม่สามารถนำหลักสูตรมาใช้ได้อย่างถูกต้องแท้จริงแล้ว คุณภาพการศึกษาก็ไม่สามารถพัฒนาให้ก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างแน่นอน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาครู ควบคู่ไปกับการพัฒนาหลักสูตรการศึกษา เพราะครูเป็นบุคลากรทางการศึกษาที่มีหน้าที่โดยตรงในการนำแบบแผนการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมาจัดกระบวนการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนนั่นเอง

การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาให้มีคุณภาพ เป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐที่จะดำเนินการจัดหาผู้ที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการศึกษา เพื่อระดมสมองในการสร้างแบบแผนการจัดการศึกษาที่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน และครูสามารถนำมาปฏิบัติได้จริง สำหรับการพัฒนาครูนั้น ต้องเริ่มพัฒนาที่คุณลักษณะภายในจิตใจ ให้ครูเป็นครูด้วยจิตวิญญาณ กล่าวคือ การเป็นครูด้วยใจรัก ศรัทธาในวิชาชีพครู มีความรู้ และเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่ตนพึงปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ที่จะเกิดกับผู้เรียน และมีความต้องการที่จะเป็นครูตลอดไปโดยไม่คิดจะลาออกจากวิชาชีพ จากสถิติการลาออกและการเกษียณอายุ ก่อนกำหนดของครูกว่า 10,000 คน ในปีการศึกษา 2555 นี้ (หนังสือพิมพ์มติชน, 2555: ออนไลน์) ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่เป็นผลมาจากความเบื่อหน่ายในวิชาชีพ จึงทำให้ครูไม่อยากประกอบอาชีพอีกต่อไป เมื่อมีโอกาสที่เหมาะสมจึงมีความต้องการที่จะลาออกจากอาชีพ ซึ่งปัญหาความเบื่อหน่ายในวิชาชีพมีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการที่ครูขาดความรัก ความศรัทธาในวิชาชีพ ขาดความรู้ และความเข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง

การส่งเสริมให้ครูมีความรัก ความศรัทธาในวิชาชีพ มีความเข้าใจในบทบาท และปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มความสามารถนั้น สามารถทำได้โดยการส่งเสริมให้ครูเกิดอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู กล่าวคือ การรับรู้ถึงคุณลักษณะ และบทบาทเฉพาะในวิชาชีพที่พึงปฏิบัติ เพื่อทำให้การปฏิบัติงานมีคุณภาพ เมื่อครูรู้ว่า “ตนเป็นใคร” มีหน้าที่อย่างไร ก็จะทำให้ครูเป็นครูด้วยจิตวิญญาณ สะท้อนให้เห็นจากการปฏิบัติงานในการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน ตลอดจนการมุ่งมั่นในการพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพอย่างเต็มกำลังและความสามารถตามมาตรฐานวิชาชีพครู เกิดความรัก ความศรัทธาในวิชาชีพครู และจะไม่คิดที่จะลาออกจากวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Moore and Hofman (1988) และ Hong (2010) ที่พบว่า อัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการลาออกจากวิชาชีพของครู และสอดคล้องกับ Pillen et al (2012) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความเครียดในการเริ่มต้นวิชาชีพครูและการพัฒนาอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู พบว่า ความไม่เข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพ ทำให้ครูเกิดความเครียดและไม่อยากทำงานในวิชาชีพนี้อีกต่อไป และบุญช่วย ภักดี (2551) กล่าวว่า บุคคลที่ประกอบวิชาชีพครูโดยมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครูย่อมมีโอกาสที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการสอนได้ดีกว่าบุคคลที่ดูหมิ่นดูแคลนหรือเบื่อหน่ายวิชาชีพครูอย่างแน่นอน อีกทั้งครูยังเป็นผู้ที่สังคมคาดหวังว่าต้องมีความพร้อมทั้งความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน ถ้าครูไม่รู้หน้าที่ที่แท้จริง ตลอดจนคุณงามความดีที่ควรปฏิบัติของตนเอง ย่อมส่งผลเสียทั้งต่อตนเอง ผู้เรียน และกระทบเป็นวงกว้างไปถึงสังคม ตลอดจนประเทศชาติที่ไม่สามารถพัฒนาให้ก้าวหน้าทัดเทียมนานาประเทศได้อย่างเต็มที่

สำหรับการระบุอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูนั้น มีความไม่คงที่ของผลการศึกษา ด้วยการเปลี่ยนแปลงแนวคิด การนิยาม จากการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูในแต่ละบริบท บทบาทของโรงเรียนที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู ผลกระทบของอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู และอิทธิพลของปัจจัยบริบทที่ยังไม่มีความชัดเจนของผลการศึกษาก่อนหน้านี้ (Beauchamp, & Thomas, 2009) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู ด้วยวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (mixed methods research) แบบลำดับเวลา (exploratory sequential design) โดยดำเนินการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพก่อน แล้วจึงดำเนินการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะที่ดีของครู นำมาบูรณาการร่วมกับแนวคิด ทฤษฎีอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพ เพื่อให้องค์ประกอบและตัวบ่งชี้อัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพัฒนาและปรับกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิจัย ซึ่งจะก่อให้เกิดความชัดเจนในองค์ประกอบและตัวบ่งชี้อัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณในระยะต่อไป

เมื่อได้องค์ประกอบและตัวบ่งชี้อัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูที่ชัดเจนแล้ว จึงดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อวิเคราะห์กลุ่มแฝงอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูของครูไทย ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จำแนกครูไทยเป็นกลุ่มตามลักษณะของอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์กลุ่มแฝง (latent class analysis : LCA) ซึ่งเป็นวิธีที่สามารถจำแนกคุณลักษณะของกลุ่มคน (Collins, & Lanza, 2010) บนพื้นฐานของตัวแปรที่สังเกตได้แบบจัดประเภท (categorical variables) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูต่างกลุ่มกัน และศึกษาว่าครูที่มีอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพต่างกันมีภูมิหลังต่างกันอย่างไร การพิจารณาเลือกตัวแปรภูมิหลังมาศึกษาจากตัวแปรที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูหรือตัวแปรที่ทำให้การก่อรูปของอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูแตกต่างกันไปตามบริบททางวิชาชีพ แบ่งเป็นตัวแปร 2 ประเภท คือ ตัวแปรที่ไม่สามารถจัดกระทำได้ (attribute variables)

คือ เพต (Clarke, Hyde, & Drennan, 2013) ระดับการศึกษา ประสบการณ์การสอน (Ibarra, 1999 cited in Canirun, 2011) และ คณะที่จบการศึกษา จากการศึกษาก่อนหน้า พบว่าตัวแปรภูมิหลังที่ไม่สามารถจัดกระทำได้เหล่านี้เป็นปัจจัยที่ทำให้การรับรู้ อัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูของครูแต่ละบุคคลแตกต่างกัน และตัวแปรที่สามารถจัดกระทำได้ (active variables) คือ ตำแหน่งทางวิชาการ (Canirun, 2011) บทบาทของผู้บริหาร และบรรยากาศในการทำงาน เนื่องจากกระบวนการก่อรูปอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพ ของแต่ละบุคคลเกิดขึ้นได้จากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบริบท ซึ่งเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานของครูในบริบท โรงเรียนนั่นเอง โดยการศึกษาของจุฑารัตน์ กิตติเมฆกร (2553) พบว่าตัวแปรบทบาทของผู้บริหาร และตัวแปรบรรยากาศในการทำงานเป็นสาเหตุสำคัญในการเกิดพฤติกรรมของบุคคลแตกต่างกันได้จากลักษณะสถานการณ์ทางสังคม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์กลุ่มแฝง (latent class analysis: LCA) ส่วนใหญ่นิยมใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านสุขภาพ เช่น การศึกษาการจัดกลุ่มวัยรุ่นเข้าสู่ขั้นตอนการเลิกสูบบุหรี่ (Guo et al., 2009) เป็นต้น ส่วนทาง ด้านการศึกษา เช่น การศึกษาจัดกลุ่มครูตามระดับความสามารถในการจัดการเรียนรูที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (พลพงศ์ สุขสว่าง, 2545) การวิเคราะห์กลุ่มแฝงของขนาดอิทธิพลจากคุณลักษณะงานวิจัย (พรทิพย์ พันตา, 2554) เป็นต้น โดย ยังไม่มีงานวิจัยใดที่ศึกษากลุ่มแฝงของอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูในประเทศไทย จึงมีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะนำเทคนิค การวิเคราะห์นี้มาจำแนกครูไทยเป็นกลุ่มอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ เพราะจะทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ว่าครูไทยมีรายละเอียดของอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูในแต่ละกลุ่มเป็นแบบใด และกลุ่มครูที่มีอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูเหมือนหรือแตกต่างกันมีภูมิหลังเป็นอย่างไร ซึ่งจะเป็นแนวทางสำคัญต่อองค์วิชาชีพในการพัฒนาและส่งเสริมอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู ของครูไทยให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

คำถามวิจัย

1. อัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูของครูไทยมีองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้อะไรบ้าง
2. ครูไทยมีอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูต่างกลุ่มกันอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้อัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูของครูไทย
2. เพื่อวิเคราะห์กลุ่มแฝงอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูของครูไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการพัฒนาและกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาองค์ประกอบของคุณลักษณะที่ดีของครู ทำให้ผู้วิจัยพบว่าเอกสารหลักธรรมเรื่องกัลยาณมิตร 7 พรหมวิหาร 4 ทักขิณทิส (ในทิส 6) และเทศนาวิธี ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ผู้ประกอบวิชาชีพครูควรยึดถือปฏิบัติ และนักวิจัยหลายท่านที่ศึกษาเกี่ยวกับหน้าที่ หลักปฏิบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะของครูที่ดี ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูที่ดี โดยมีจุดร่วมกัน คือ คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการใช้กลยุทธ์การสอน ความสามารถในการดูแลผู้เรียน ความสามารถในการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน ผู้ปกครอง และชุมชน และความสามารถในการปฏิบัติตน จาก ประเด็นที่ร่วมกันดังกล่าว จึงสามารถสังเคราะห์องค์ประกอบของคุณลักษณะที่ดีของครูได้ ทั้งหมด 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้าน ความรู้และความสามารถของครู ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ย่อย 35 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านคุณลักษณะภายในของครู ประกอบด้วย ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ย่อย 54 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านความสัมพันธ์กับผู้เรียน ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ย่อย 23 ตัวบ่งชี้ และ 4) ด้าน ความสัมพันธ์กับบุคลากรในโรงเรียน ชุมชน และผู้ปกครอง ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ย่อย 24 ตัวบ่งชี้

จากผลการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของครูที่ตีรอบที่ 1 ดังกล่าวข้างต้นนี้ผู้วิจัย นำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่อีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากองค์ประกอบและตัวบ่งชี้มีจำนวนมาก และมี

ความหมายที่ทับซ้อนกันอยู่ โดยการรวมองค์ประกอบ ด้านคุณลักษณะภายในของครู ด้านความสัมพันธ์กับผู้เรียน และด้านความสัมพันธ์กับบุคลากรในโรงเรียน ชุมชน และผู้ปกครอง เข้าด้วยกัน และตั้งชื่อใหม่ว่า **ด้านคุณลักษณะเฉพาะที่เอื้อต่อการเป็นครู** สำหรับด้านความรู้และความสามารถของครูคงไว้เดิม แต่ปรับชื่อใหม่เป็น **ด้านความรู้ความสามารถในการประกอบวิชาชีพครู** จึงทำให้ได้ผลการสังเคราะห์อัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูในการกำหนดเป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้นของการวิจัย ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 ด้านความรู้ความสามารถในการประกอบวิชาชีพครู ประกอบด้วย 8 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1) ความรู้ในวิชาที่สอน 2) ความรู้ในวิชาชีพครู 3) ความรู้ในกลวิธีการสอน 4) ความรู้ในการวัดและประเมินผล การเรียนการสอน 5) ความรู้ในเทคโนโลยี 6) ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ 7) ความสามารถในการอบรมสั่งสอน คุณธรรมจริยธรรม และ 8) ความสามารถในการจัดการชั้นเรียน องค์ประกอบที่ 2 ด้านคุณลักษณะเฉพาะที่เอื้อต่อการเป็นครู ประกอบด้วย 8 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1) ความรักในวิชาชีพ 2) การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 3) การเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ 4) การแสวงหาความรู้ใหม่ๆ 5) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 6) การควบคุมอารมณ์ได้ดี 7) มนุษย์สัมพันธ์ดี และ 8) การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ผลการจัดหมวดหมู่

2. ตรวจสอบกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิจัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

จากผลการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยนำองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ อัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูมาตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 14 ท่าน เพื่อขอข้อสนับสนุนและคำแนะนำเพิ่มเติมเกี่ยวกับตัวบ่งชี้อัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ไปประกอบการพิจารณาคัดเลือกองค์ประกอบและตัวบ่งชี้อัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู และปรับปรุงแก้ไขกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ สำหรับรายละเอียดข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อปรับปรุงกรอบแนวคิด มีดังนี้

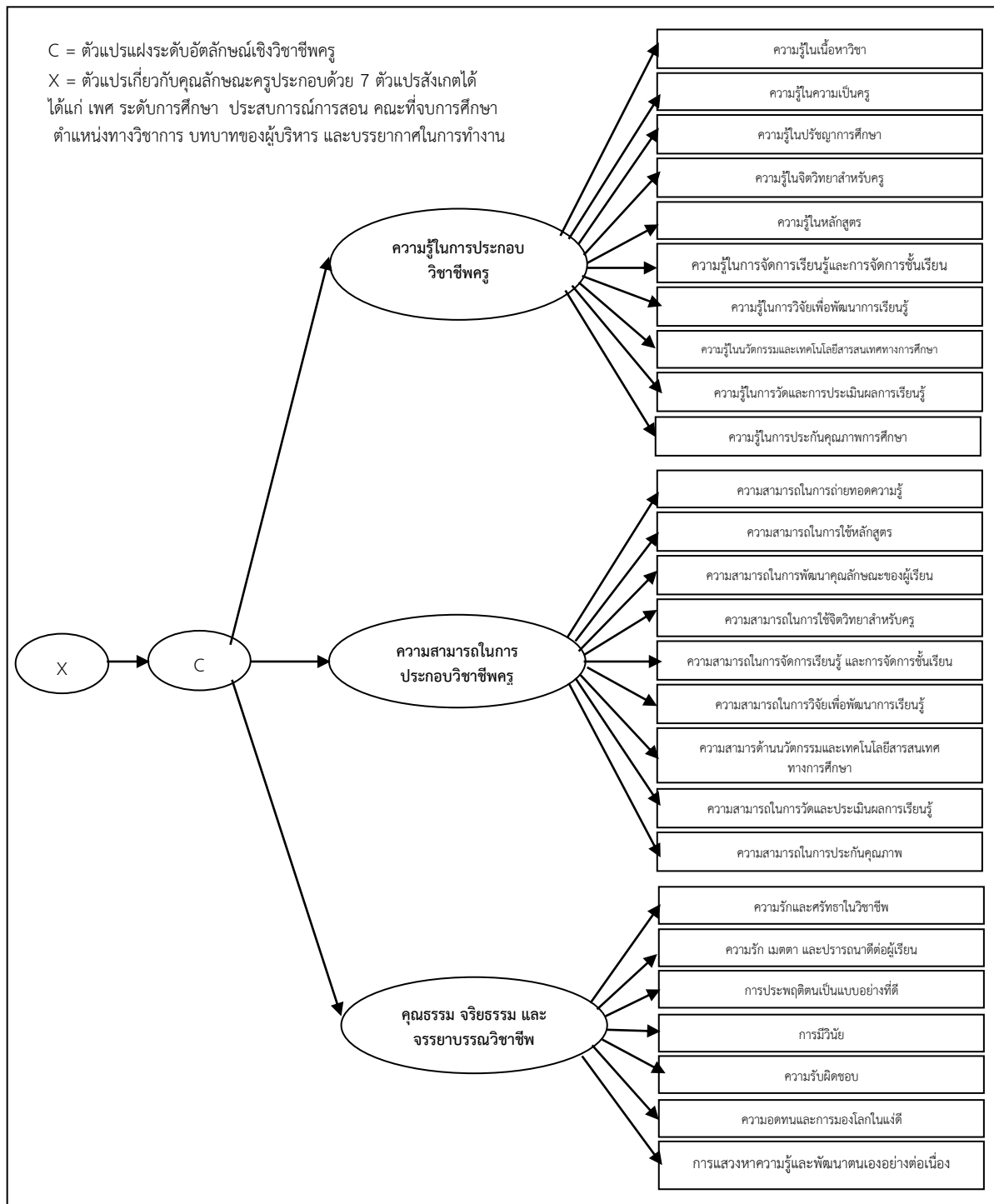
ควรแบ่งองค์ประกอบอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพเป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้

2.1 องค์ประกอบที่ 1 ความรู้ในการประกอบวิชาชีพครู ประกอบด้วย 10 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ความรู้ในเนื้อหาวิชา ความรู้ในความเป็นครู ความรู้ในปรัชญาการศึกษา ความรู้ในจิตวิทยาสำหรับครู ความรู้ในหลักสูตร ความรู้ในการจัดการเรียนรู้ และการจัดการชั้นเรียน ความรู้ในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ความรู้ในนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ความรู้ในการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ และความรู้ในการประกันคุณภาพการศึกษา

2.2 องค์ประกอบที่ 2 ความสามารถในการประกอบวิชาชีพครู ประกอบด้วย 9 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ความสามารถในการใช้หลักสูตร ความสามารถในการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน ความสามารถในการใช้จิตวิทยาสำหรับครู ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ และการจัดการชั้นเรียน ความสามารถในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ความสามารถด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ความสามารถในการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ และความสามารถในการประกันคุณภาพ

2.3 องค์ประกอบที่ 3 คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู ประกอบด้วย 7 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ความรักและศรัทธาในวิชาชีพ ความรัก เมตตา และปรารถนาดีต่อผู้เรียน การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี การมีวินัย ความรับผิดชอบ ความอดทนและการมองโลกในแง่ดี และการแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

จากผลการตรวจสอบกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ดังรายละเอียดที่แสดงข้างต้นทำให้ได้กรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research)

การดำเนินการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบตัวบ่งชี้อัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู และพัฒนารอบแนวคิดในการวิจัย โดยการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะที่ดีของครู บูรณาการร่วมกับแนวคิด ทฤษฎีต่างๆของอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพ และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นนักวิชาการทางการศึกษา โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการดังนี้

เกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

พิจารณาจากผู้ที่เป็นนักวิชาการทางการศึกษาที่มีชื่อเสียงและมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้ คือ 1) เป็นปูชนียจารย์ทางการศึกษา 2) เป็นนักการศึกษา/นักวิชาการทางการศึกษา (ผู้ทำงานอยู่ในวงการการศึกษา) เมื่อพิจารณาเกณฑ์การคัดเลือกนักวิชาการทางการศึกษาเพื่อเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้างต้นแล้วจึงดำเนินการคัดเลือกนักวิชาการทางการศึกษาได้ทั้งสิ้น จำนวน 14 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ในส่วนนี้ผู้วิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ และ ความเชี่ยวชาญในความเป็นครูจำนวน 1 ฉบับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (formal interview) สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในความเป็นครู จำนวน 14 ท่าน เพื่อนำข้อสนับสนุนและคำแนะนำเพิ่มเติมที่ได้มาใช้ในการพิจารณาคัดเลือกองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้อัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ตีความ และจัดหมวดหมู่องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ในการพัฒนารอบแนวคิดในการวิจัย และเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research)

การดำเนินการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลุ่มแม่ของอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพ ของครูไทยโดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) ด้วยแบบสอบถามและทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรในการวิจัย

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ข้าราชการครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ทั่วประเทศ จำแนกเป็น 4 ภูมิภาค ตามเขตการปกครองของกระทรวงมหาดไทย คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553) เพื่อให้ได้ภาพรวมของผลการศึกษาอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูของครูไทยและสามารถนำผลการวิจัยไปอ้างอิงได้อย่างกว้างขวาง

ตัวอย่างในการวิจัย

ตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ ข้าราชการครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ทั่วประเทศ จำแนกเป็น 4 ภูมิภาค ตามเขตการปกครองของกระทรวงมหาดไทย คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ ภาคใต้ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553) โดยใช้เกณฑ์การกำหนดขนาดตัวอย่างของ Hair และคณะ (2010) ที่กำหนดขนาด ของตัวอย่างเป็น 10 คน ต่อ 1 พารามิเตอร์ที่ต้องประมาณค่า ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้มีพารามิเตอร์ที่ต้องประมาณค่าทั้งหมด 58 ตัว ดังนั้นจำนวนตัวอย่างที่เหมาะสมควรมีอย่างน้อย 580 คน แต่เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่ง แบบสอบถามทางไปรษณีย์ ซึ่งพบว่าการตอบกลับแบบสอบถามจากการส่งทางไปรษณีย์มีเพียงร้อยละ 40 - 60 (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) ดังนั้นผู้วิจัยจึงขดขยายการไม่ตอบกลับแบบสอบถาม โดยกำหนดตัวอย่างเป็นจำนวนทั้งสิ้น 800 คน

สำหรับการสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้การสุ่มแบบอาศัยความน่าจะเป็น (probability sampling) โดยใช้วิธีการสุ่ม แบบหลายขั้นตอน (multi-stage random sampling) มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สุ่มจังหวัดใน 4 ภูมิภาค ประกอบด้วย ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ด้วยวิธีการสุ่ม อย่างง่าย (simple random sampling) ภูมิภาคละ 2 จังหวัดรวมทั้งสิ้น 8 จังหวัด และจังหวัดกรุงเทพมหานคร รวมเป็น 9 จังหวัด

ขั้นตอนที่ 2 สุ่มโรงเรียนจากจังหวัดที่สุ่มได้ในขั้นตอนแรก จังหวัดละ 8 โรงเรียน โดยแบ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษา 4 โรงเรียน และโรงเรียนมัธยมศึกษา 4 โรงเรียน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) รวมทั้งสิ้น 72 โรงเรียน

ขั้นตอนที่ 3 สุ่มครูจากโรงเรียนที่สุ่มได้ในขั้นตอนที่ 2 ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) แบ่งเป็นครูโรงเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 40 คนต่อจังหวัด และครูโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจำนวน 40 คนต่อจังหวัด รวมตัวอย่างเป็น 80 คนต่อจังหวัด และ 160 คนต่อภูมิภาค ดังนั้นจึงได้ตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 800 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์นักวิชาการทางการศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู มาใช้ในการพัฒนากรอบแนวคิดในการวิจัย และสร้างข้อคำถาม เพื่อพัฒนาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ 1) แบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยพิจารณาความสอดคล้องและความเหมาะสมของข้อคำถามเป็นรายข้อกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (Item Objective Congruence: IOC) พบว่าข้อคำถามทั้งหมดจำนวน 219 ข้อ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.570 ถึง 1.000 แสดงว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับนิยามเชิงปฏิบัติการและจุดมุ่งหมายที่ต้องการวัด ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (try out) เพื่อทำการตรวจสอบความเที่ยง (reliability) ด้วยวิธีการประมาณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) พบว่ามีค่าความเที่ยงอยู่ระหว่าง 0.601 ถึง 0.958 แสดงว่าแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมีคุณภาพเหมาะสมที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณกับตัวอย่างจริงได้ และ 2) แบบสอบวัดความรู้ในการประกอบวิชาชีพครู ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้ดัชนี IOC พบว่ามีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.570 ถึง 1.000 มีค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.211 ถึง 0.789 มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.235 ถึง 0.824 และมีค่าความเที่ยงแบบ KR20 เท่ากับ 0.741 แสดงว่าแบบสอบวัดความรู้ในการประกอบวิชาชีพของครูมีคุณภาพเหมาะสมที่จะนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจริงได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและส่งทางไปรษณีย์ไปยังโรงเรียนที่เป็นตัวอย่าง ช่วงระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลประมาณ 1 เดือน ระหว่างเดือนมีนาคม – เมษายน 2557 โดยมีการติดต่อกับโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างวิจัยเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ และอธิบายลักษณะของแบบสอบถามที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลไว้ล่วงหน้า จากนั้นขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อช่วยกระจายแบบสอบถามไปยังตัวอย่างครูที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ และผู้วิจัยได้ติดต่อสอบถามความคืบหน้าของการส่งคืนแบบสอบถามจากโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างอย่างต่อเนื่อง สัปดาห์ละ 1 ครั้ง

จากการส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนจำนวน 72 โรงเรียน จำนวนทั้งสิ้น 800 ชุด โดยแบ่งเป็นโรงเรียนตัวอย่างระดับประถมศึกษาในแต่ละภูมิภาคและจังหวัดกรุงเทพมหานครจำนวน 400 ฉบับ รวมกับโรงเรียนตัวอย่างระดับมัธยมศึกษาในแต่ละภูมิภาคและจังหวัดกรุงเทพมหานครจำนวน 400 ฉบับ ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 670 ฉบับ (คิดเป็นร้อยละ 83.75) จากนั้นผู้วิจัยได้ตรวจสอบและคัดเลือกแบบสอบถาม ทำให้ได้แบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์และสามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลได้ทั้งสิ้น 625 ฉบับ (คิดเป็นร้อยละ 78.13)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัย ดังนี้ 1) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง (second order confirmatory factor analysis: CFA) ด้วยโปรแกรมลิสเรล (LISREL) 2) การวิเคราะห์กลุ่มแฝง (latent class analysis) อัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู ด้วยโปรแกรม Mplus

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูของครูไทย

ผู้วิจัยนำองค์ประกอบของอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ มาทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อตรวจสอบความตรงหรือความสอดคล้องของโมเดลอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูของครูไทยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยโมเดลนี้ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 26 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 ความรู้ในการประกอบวิชาชีพครู (KLTP) องค์ประกอบที่ 2 ความสามารถในการประกอบวิชาชีพครู (ABTP) และ องค์ประกอบที่ 3 คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู (MRTP) รายละเอียดดังนี้

ผลการตรวจสอบความตรงตามทฤษฎีหรือความสอดคล้องของโมเดลอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูของครูไทย ด้วยวิธีการวิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าไคสแควร์ (Chisquare) มีค่าเท่ากับ 183.745 ($p = 0.574$) ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ 188 แสดงว่า ค่าไคสแควร์แตกต่างจากศูนย์ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.978 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.959 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1 ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ย กำลังสองของส่วนที่เหลือ (RMR) เท่ากับ 0.019 ค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษเหลือมาตรฐาน (RMSEA) เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ศูนย์ ดังรายละเอียดแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู

ตัวแปร	น.น.องค์ประกอบ		t	R ²	สปส.คะแนน องค์ประกอบ
	b(SE)	B			
การวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับที่ 1					
องค์ประกอบความรู้ในการประกอบวิชาชีพครู					
KLTP1 ^a	0.197	0.314	-	0.098	0.287
KLTP2	0.251(0.049)	0.413	5.071**	0.170	0.303
KLTP3	0.291(0.071)	0.353	4.094**	0.124	-0.126
KLTP4	0.158(0.037)	0.272	4.278**	0.074	0.148
KLTP5	0.174(0.040)	0.305	4.354**	0.093	0.218
KLTP6	0.090(0.034)	0.137	2.604**	0.019	0.059
KLTP7	0.394(0.074)	0.560	5.348**	0.313	0.480
KLTP8	0.118(0.035)	0.206	3.339**	0.043	0.189
KLTP9	0.372(0.067)	0.566	5.561**	0.320	0.408
KLTP10	0.393(0.072)	0.595	5.474**	0.354	0.464
องค์ประกอบความสามารถในการประกอบวิชาชีพครู					
ABTP11 ^a	0.408	0.699	-	0.488	-0.088
ABTP12	0.451(0.018)	0.763	25.167**	0.582	-0.318
ABTP13	0.527(0.025)	0.919	21.078**	0.845	1.238
ABTP14	0.448(0.020)	0.795	21.891**	0.632	-0.156
ABTP15	0.454(0.019)	0.832	24.136**	0.692	-0.138
ABTP16	0.576(0.028)	0.884	20.677**	0.782	0.604
ABTP17	0.507(0.027)	0.801	18.897**	0.641	0.168
ABTP18	0.513(0.027)	0.816	19.217**	0.666	0.353
ABTP19	0.545(0.028)	0.824	19.383**	0.678	0.169
องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู					
MRTP20 ^a	0.250	0.446	-	0.199	0.053
MRTP21	0.390(0.030)	0.681	13.059**	0.463	0.363
MRTP22	0.339(0.032)	0.668	10.549**	0.446	-0.107
MRTP23	0.274(0.031)	0.457	8.734**	0.208	-0.218
MRTP24	0.391(0.037)	0.742	10.631**	0.551	-0.013
MRTP25	0.459(0.049)	0.817	9.428**	0.667	0.401
MRTP26	0.581(0.059)	0.945	9.888**	0.893	1.117
การวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับที่ 2					
1. ความรู้ในการประกอบวิชาชีพครู (KLTP)	0.383(0.077)	0.383	4.964**	0.146	-
2. ความสามารถในการประกอบวิชาชีพครู (ABTP)	0.696(0.048)	0.696	14.526**	0.484	-
3. คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู (MRTP)	1.000(0.098)	1.000	10.223**	1.000	-
Chi-square = 183.745	df = 188	p-value = 0.574			
GFI = 0.978	AGFI = 0.959	RMR = 0.019			

หมายเหตุ **p<0.01, ตัวเลขในวงเล็บคือค่าความคลาดเคลื่อน, a ไม่รายงานค่า SE และ t เนื่องจากเป็นพารามิเตอร์บังคับ (constrained parameter)

จากการพิจารณาผลการวิเคราะห์น้ำหนักองค์ประกอบในรูปคะแนนมาตรฐานของแต่ละตัวบ่งชี้ในโมเดลอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูของครูไทย พบว่าน้ำหนักองค์ประกอบทั้งหมด มีขนาดตั้งแต่ 0.137 ถึง 1.000 ซึ่งตัวบ่งชี้การแสวงหาความรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (MRTP26) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปคะแนนมาตรฐานสูงที่สุดเท่ากับ 0.945 โดยมีสัดส่วนความแปรปรวนที่อธิบายได้ด้วยองค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู ประมาณร้อยละ 89.30 แสดงว่าเป็นตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ความสามารถในการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน (ABTP13) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปคะแนนมาตรฐานเท่ากับ 0.919 ซึ่งมีสัดส่วนความแปรปรวนที่อธิบายได้ด้วยองค์ประกอบความสามารถในการประกอบวิชาชีพครู ประมาณร้อยละ 84.50 และตัวบ่งชี้ความสามารถในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (ABTP16) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปคะแนนมาตรฐานเท่ากับ 0.884 ซึ่งมีสัดส่วนความแปรปรวนที่อธิบายได้ด้วยองค์ประกอบความสามารถในการประกอบวิชาชีพครู ประมาณร้อยละ 78.20

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบองค์ประกอบที่ 1 ความรู้ในการประกอบวิชาชีพครู (KLP) พบว่าตัวบ่งชี้ทุกตัวมีน้ำหนักองค์ประกอบมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) โดยตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญมากใกล้เคียงกันในการบ่งชี้ถึงความรู้ในการประกอบวิชาชีพครูมี 3 ตัว เรียงลำดับจากน้ำหนักความสำคัญมากไปหาน้อย ได้แก่ ความรู้ในการประกันคุณภาพการศึกษา (KLP10) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปคะแนนมาตรฐานเท่ากับ 0.595 ความรู้ในการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ (KLP9) และความรู้ในการวิจัยเพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้ (KLP7) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปคะแนนมาตรฐานเท่ากับ 0.566 และ 0.560 ซึ่งมีสัดส่วนความแปรปรวนที่อธิบายได้ด้วยองค์ประกอบความรู้ในการประกอบวิชาชีพครูประมาณร้อยละ 35.40 32.0 และ 31.30 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบองค์ประกอบที่ 2 ความสามารถในการประกอบวิชาชีพครู (ABTP) พบว่าตัวบ่งชี้ทุกตัวมีน้ำหนักองค์ประกอบมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) โดยตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญมากใกล้เคียงกันในการบ่งชี้ถึงความสามารถในการประกอบวิชาชีพครู 2 ตัว เรียงลำดับจากความสำคัญมากไปหาน้อย ได้แก่ ความสามารถในการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน (ABTP13) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปคะแนนมาตรฐานเท่ากับ 0.919 และความสามารถในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (ABTP16) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปคะแนนมาตรฐานเท่ากับ 0.884 ซึ่งมีสัดส่วนความแปรปรวนที่อธิบายได้ด้วยองค์ประกอบความสามารถในการประกอบวิชาชีพครูประมาณร้อยละ 84.50 และ 78.20 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบที่ 3 คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู (MRTP) พบว่าตัวบ่งชี้ทุกตัวมีน้ำหนักองค์ประกอบมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) โดยตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญมากใกล้เคียงกันในการบ่งชี้ถึงคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู 2 ตัว เรียงลำดับจากความสำคัญมากไปหาน้อย ได้แก่ การแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (MRTP26) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปคะแนนมาตรฐานเท่ากับ 0.945 และความอดทนและการมองโลกในแง่ดี (MRTP25) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปคะแนนมาตรฐานเท่ากับ 0.817 ซึ่งมีสัดส่วนความแปรปรวนที่อธิบายได้ด้วยองค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู ในการประกอบวิชาชีพครูประมาณร้อยละ 89.30 และ 66.70 ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์กลุ่มแฝงอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูของครูไทย

การวิเคราะห์กลุ่มแฝงอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูของครูไทย ในบทความนี้ผู้วิจัยขอเสนอเฉพาะผลการวิเคราะห์อัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูโดยภาพรวมเท่านั้น ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ในการประกอบวิชาชีพครู ด้านความสามารถในการประกอบวิชาชีพครู และด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู ได้ผลการวิเคราะห์กลุ่มแฝงรวม 3 โมเดล มีจำนวนกลุ่มในแต่ละโมเดลเป็น 2, 3, และ 4 กลุ่ม ตามลำดับ เมื่อพิจารณาจากค่า AIC, BIC และ sample-size adjusted BIC พบว่าโมเดลที่มี 3 กลุ่มมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และเป็นโมเดลที่ประหยัดที่สุด ($AIC = 2407.176$, $BIC = 2571.373$, $Pearson\ Chi-square = 11.265$, $likelihood\ ratio\ chi-square = 14.073$ และ $df = 12$) เมื่อพิจารณาผลต่างค่า χ^2 /ผลต่าง df พบว่าโมเดลที่มี 3 กลุ่ม กับโมเดลที่มี 4 กลุ่มไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ประกอบกับการพิจารณาค่า χ^2/df ของโมเดลที่มี 3 กลุ่มมีค่าน้อยที่สุด และเมื่อพิจารณาค่าความน่าจะเป็นที่จำแนกผลได้ถูกต้องชัดเจน (E_j) ของโมเดลที่มีจำนวน 3 กลุ่มนี้ มีค่าเท่ากับ 0.823 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้หนึ่ง แสดงว่าการจำแนกกลุ่มได้ผลถูกต้องชัดเจน รายละเอียดดังตาราง 2

ตาราง 2 ค่าพารามิเตอร์ของโมเดลกลุ่มแฝงอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู เมื่อกำหนดให้มีจำนวนกลุ่ม 2, 3, ...,k กลุ่ม

class	Log likelihood	Number of free parameter	AIC	BIC	Adj.BIC	E_k	χ^2	L^2	df	χ^2/df	$\Delta\chi^2/\Delta df$
2	-1214.076	22	2472.152	2569.783	2499.936	0.607	128.158	83.077	20	6.408	14.612
3	-1166.588	37	2407.176	2571.373	2453.903	0.823	11.265	14.073	12	0.939	-0.004
4	-1155.673	52	2415.346	2646.109	2481.017	0.827	11.298	14.285	4	2.825	-

หมายเหตุ Adj.BIC = sample-size adjust BIC, E_k = Entropy, χ^2 = Pearson Chi-square, L^2 = likelihood ratio chi-square

เมื่อพิจารณาความน่าจะเป็นแบบมีเงื่อนไขในการจำแนกครูเข้ากลุ่มแฝงอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูโดยภาพรวม จำนวน 3 กลุ่มได้ผลดังนี้ กลุ่มแฝงที่ 1 (class 1) ประกอบด้วยครูจำนวน 35 คน คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับ 0.0560 (ร้อยละ 5.60) ของจำนวนครูทั้งหมด 625 คน และมีค่าความน่าจะเป็นเฉลี่ยของกลุ่มเท่ากับ 1.000 ซึ่งครูกลุ่มนี้เป็นกลุ่มครูที่มีความรู้ในการประกอบวิชาชีพครู (KLTP) และมีความสามารถในการประกอบวิชาชีพครู (ABTP) ในระดับต่ำ แต่มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู (MRTP) ในระดับต่ำมาก มีชื่อว่า “ครูที่ไม่มีอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู”

กลุ่มแฝงที่ 2 (class 2) ประกอบด้วยครูจำนวน 429 คน คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับ 0.6864 (ร้อยละ 68.64) ของจำนวนครูทั้งหมด 625 คน และมีค่าความน่าจะเป็นเฉลี่ยของกลุ่มเท่ากับ 0.947 ซึ่งครูกลุ่มนี้เป็นกลุ่มครูที่มีความสามารถในการประกอบวิชาชีพครู (ABTP) ในระดับปานกลาง แต่มีความรู้ในการประกอบวิชาชีพครู (KLTP) และคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู (MRTP) ในระดับต่ำ มีชื่อว่า “ครูที่มีความรู้ และคุณธรรมประจำใจในการประกอบวิชาชีพครูต่ำ”

กลุ่มแฝงที่ 3 (class 3) ประกอบด้วยครูจำนวน 161 คน คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับ 0.2576 (ร้อยละ 25.76) ของจำนวนครูทั้งหมด 625 คน และมีค่าความน่าจะเป็นเฉลี่ยของกลุ่มเท่ากับ 0.828 ซึ่งครูกลุ่มนี้เป็นกลุ่มครูที่มีความรู้ในการประกอบวิชาชีพครู (KLTP) ในระดับต่ำ แต่มีความสามารถในการประกอบวิชาชีพครู (ABTP) และคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู (MRTP) ในระดับปานกลาง มีชื่อว่า “ครูที่มีความรู้ในการประกอบวิชาชีพครูต่ำ”

อภิปรายผล

จากสรุปผลการวิจัยที่ผู้วิจัยนำเสนอข้างต้น เมื่อพิจารณาภาพรวมของผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจ และนำไปสู่การอภิปราย ดังนี้

ประเด็นที่ 1 องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้อัตลักษณ์เชิงวิชาชีพของครูไทย

จากผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้อัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ อีกทั้งยังผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ แล้วจึงนำไปเก็บรวบรวมกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูทั่วประเทศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) พบว่าอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ความรู้ในการประกอบวิชาชีพ องค์ประกอบที่ 2 ความสามารถในการประกอบวิชาชีพ และองค์ประกอบที่ 3 คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยนำคุณลักษณะที่ดีของครูเป็นกรอบในการสังเคราะห์อัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู จึงทำให้ได้องค์ประกอบอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู 3 องค์ประกอบดังกล่าวข้างต้น เมื่อพิจารณาจากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง พบว่า

องค์ประกอบที่ 3 คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ มีน้ำหนักความสำคัญสูงสุดเท่ากับ 1.000 ซึ่งมีสัดส่วนความแปรปรวนที่อธิบายได้ประมาณร้อยละ 100 จากข้อค้นพบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครูเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ครูทุกคนพึงประพฤติปฏิบัติ อันได้แก่ ความรักและศรัทธาในวิชาชีพ ความรัก เมตตา และปรารถนาดีต่อผู้เรียน การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี การมีวินัย การมีความรับผิดชอบ ความอดทน และการมองโลกในแง่ดี ตลอดจนการแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นการกำหนดของคุรุสภา หมวดที่ 3 มาตรฐานการปฏิบัติตน ข้อที่ 14 ระบุว่าผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีมาตรฐานการปฏิบัติตนตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณวิชาชีพ อีกทั้งยังสอดคล้องกับธีรวัฒน์ เลื่อนฤทธิ์ (2552) ได้สรุปลักษณะสำคัญของครูที่ดีไว้ 3 ด้าน ซึ่งด้านหนึ่งคือ ครู จะต้องมีภูมิธรรม โดยที่ลักษณะของครูที่ดีในด้านนี้

ได้แก่ การประพจน์ดีละเว้นจากอบายมุขทั้งปวง กระทำแต่สิ่งที่ดีที่สุจริตทั้งกายวาจาใจ นอกจากนี้ครูต้องมีจรรยาบรรณ และคุณธรรมสูง ซื่อสัตย์ เสียสละ มีเมตตา กรุณา ยุติธรรม และมีมานะอดทน และครูเป็นผู้ที่เป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน ให้แก่ผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นองค์ประกอบนี้จึงมีความสำคัญต่อวิชาชีพครูเป็นอย่างมาก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าคุณธรรม เป็นคุณลักษณะอันดีงามที่ฝังอยู่ภายในจิตใจของครูแต่ละคน ซึ่งเกิดจากความพยายามที่จะปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องและดีงาม ติดต่อกันเป็นระยะเวลายาวนาน จนเกิดกระบวนการขัดเกลา ทำให้ครูเป็นครูที่มีคุณธรรมที่ถูกต้องเหมาะสมในการประกอบวิชาชีพ ดังจะเห็นได้ว่าคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครู เพราะวิชาชีพครูเป็นวิชาชีพที่สังคมคาดหวังสูง ต้องการให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนซึ่งเป็นบุตรหลานของสังคม อีกทั้งยังเป็นวิชาชีพที่ได้รับความไว้วางใจจากบุคคลในสังคมให้ทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนเยาวชนให้เป็นคนดีของครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ฉะนั้นครูจึงจำเป็นต้องมีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพประจำใจสูง สะท้อนให้เห็นได้จากการประพฤติปฏิบัติตนต่อผู้เรียน และคนในสังคม ถ้าครูมีพฤติกรรมที่ผิดศีลธรรม ก็ส่งผลเสียต่อวิชาชีพ เป็นการทำลายคุณค่าความศรัทธาของสังคมที่มีต่อวิชาชีพครูอย่างร้ายแรง ด้วยเหตุผลทั้งหมดนี้จึงทำให้องค์ประกอบนี้มีความสำคัญต่อวิชาชีพครูมากที่สุดนั่นเอง

และเมื่อพิจารณาตัวบ่งชี้ทั้ง 7 ตัวขององค์ประกอบที่ 3 คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู พบว่าตัวบ่งชี้การแสวงหาความรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุดเท่ากับ 0.945 รองลงมาคือความอดทนและการมองโลกในแง่ดี มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.817 การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.668 ซึ่งมีสัดส่วนความแปรปรวนที่อธิบายได้ด้วยองค์ประกอบความรู้ในการประกอบวิชาชีพประมาณร้อยละ 66.70 ถึง 89.30 ซึ่งได้ข้อค้นพบที่ว่า การแสวงหาความรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเป็นพฤติกรรมที่ครูพึงมีประจำใจและพึงปฏิบัติอยู่เสมอ เพื่อให้การปฏิบัติงานในหน้าที่ในวิชาชีพประสบความสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และทำให้ครูมีอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูสูงขึ้น อีกด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ Beerens (2000, อ้างถึงใน พิมพ์ลักษณ์ เสงี่ยมบุญ, 2551) กล่าวว่าความสามารถในการปฏิบัติงานของครูแบบมีอาชีพแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ด้านหนึ่งคือด้านการวางแผนและการเตรียมการสอน กล่าวไว้ว่าครูต้องมีความรู้ในการแสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ และสอดคล้องกับตัวบ่งชี้คุณลักษณะครูตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัยเพื่อประเมินภายนอก 4 มาตรฐาน 12 ตัวบ่งชี้ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้กำหนดมาตรฐานด้านความสามารถในการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ครูมีนิสัยรักการแสวงหาความรู้และข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เพื่อนำมาพัฒนาการเรียนสอน อีกด้วย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าหน้าที่หลักของครูคือการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนซึ่งความรู้เหล่านั้นจะต้องเป็นความรู้ที่ลึกซึ้ง ถูกต้องอย่างแท้จริง และรอบด้าน โดยที่การได้มาซึ่งความรู้เหล่านั้นต้องเกิดจากการแสวงหาความรู้ ดังนั้นผู้ประกอบวิชาชีพครูจึงจำเป็นต้องแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองตลอดเวลา

องค์ประกอบที่สำคัญรองลงมา คือองค์ประกอบที่ 2 ความสามารถในการประกอบวิชาชีพ มีน้ำหนักความสำคัญเท่ากับ 0.696 ซึ่งมีสัดส่วนความแปรปรวนที่อธิบายได้ประมาณร้อยละ 48.40 จากข้อค้นพบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าครูจำเป็นต้องมีความสามารถในการประกอบวิชาชีพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าวิชาชีพครูเป็นวิชาชีพที่ต้องใช้เทคนิค วิธีการที่หลากหลายในการจัดการเรียนรู้ให้ตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละบุคคลได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว ฉะนั้นผู้ประกอบวิชาชีพครูต้องมีความสามารถในการบูรณาการเทคนิค วิธีการต่างๆ อย่างเชี่ยวชาญอยู่ตลอดเวลาของการปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพ สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นการกำหนดของคุรุสภา หมวดที่ 2 มาตรฐานการปฏิบัติงาน ข้อที่ 11 ระบุว่าผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีมาตรฐานการปฏิบัติงาน

เมื่อพิจารณาตัวบ่งชี้ทั้ง 9 ตัวขององค์ประกอบที่ 2 ความสามารถในการประกอบวิชาชีพ พบว่า ความสามารถในการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุดเท่ากับ 0.919 รองลงมาคือความสามารถในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้นี้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.884 ซึ่งมีสัดส่วนความแปรปรวนที่อธิบายได้ด้วยองค์ประกอบความสามารถในการประกอบวิชาชีพประมาณร้อยละ 78.20 ถึง 84.50 ทำให้ได้ข้อค้นพบที่ว่าครูจำเป็นต้องมีความสามารถในการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าหน้าที่หลักของครูอีกประการหนึ่งนอกจากการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียน คือการพัฒนาผู้เรียนในทุกด้าน ทั้ง

สติปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม สอดคล้องกับปรัชญาเทพ เพชรบุรี (2551) ที่ศึกษาการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การปฏิบัติงานทางวิชาชีพครูที่ดี ระบุไว้ว่า ครูต้องมีความสามารถ และมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาผู้เรียนอยู่เสมอ

องค์ประกอบที่สำคัญเป็นอันดับสุดท้าย คือองค์ประกอบที่ 1 ความรู้ในการประกอบวิชาชีพมีน้ำหนักความสำคัญเท่ากับ 0.3835 ซึ่งมีสัดส่วนความแปรปรวนที่อธิบายได้ประมาณร้อยละ 14.60 แม้ว่าจากข้อค้นพบดังกล่าวจะพบว่า ความรู้ของครูมีความสำคัญเป็นอันดับสุดท้าย แต่ก็ไม่สามารถละเลยองค์ประกอบนี้ได้ เพราะผู้ที่ประกอบวิชาชีพครูนั้นจะปราศจากความรู้ไม่ได้โดยเด็ดขาด ดังการจำแนกประเภทของครู ประเภทที่ 3 ครูที่ไม่ควรเป็นครู คือครูที่รู้ไม่จริงในวิชาที่สอนและสอนไม่ดี ไม่ตั้งใจทำงานขาดคุณธรรมไม่สนใจปรับปรุงพัฒนาตนเองและประพฤตินั้นไม่เหมาะสม ไม่สมควรอาเป็นตัวอย่าง (ภาวิไล นาควงษ์, 2545) ฉะนั้นครูก็จำเป็นต้องมีความรู้ อย่างแท้จริงรอบรู้ทั้งเนื้อหาวิชาที่สอน และเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาบูรณาการเสริมให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เมื่อพิจารณาตัวบ่งชี้ทั้ง 10 ตัวขององค์ประกอบที่ 1 ความรู้ในการประกอบวิชาชีพครู พบว่าความรู้ในการประกันคุณภาพการศึกษา มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุดเท่ากับ 0.595 รองลงมาคือความรู้ในการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.566 และความรู้ในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.560 ซึ่งมีสัดส่วนความแปรปรวนที่อธิบายได้ด้วยองค์ประกอบความรู้ในการประกอบวิชาชีพครูประมาณร้อยละ 31.30 ถึง 35.40 ทำให้ได้ข้อค้นพบที่ว่า ความรู้ในการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีความสำคัญที่สุด อาจเป็นผลมาจากการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ ดังนั้นครูจึงจำเป็นต้องมีความรู้อย่างถ่องแท้ในการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอก ซึ่งจะทำให้ระบบการประกันการศึกษามีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง และสามารถแก้ไขปัญหา หรือพัฒนาระบบการศึกษาได้อย่างตรงประเด็น สอดคล้องกับข้อบ่งชี้ของคุรุสภา ข้อ 6 ระบุว่า ผู้ประกอบวิชาชีพครู ต้องมีมาตรฐานความรู้ ประกอบด้วยความรู้ ดังต่อไปนี้ 1) ความเป็นครู 2) ปรัชญาการศึกษา 3) ภาษาและวัฒนธรรม 4) จิตวิทยาสำหรับครู 5) หลักสูตร 6) การจัดการเรียนรู้และการจัดการชั้นเรียน 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ 8) นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา 9) การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ 10) การประกันคุณภาพการศึกษา และ 11) คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ

ประเด็นที่ 2 ผลการวิเคราะห์กลุ่มแฝงอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูของครูไทย

อัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูโดยภาพรวม ผลการวิเคราะห์กลุ่มแฝงอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู สามารถจัดครูออกเป็นกลุ่มได้ 3 กลุ่ม โดยกลุ่มแฝงที่มีจำนวนครูมากที่สุดคือกลุ่มที่ 2 (class 2) มีจำนวนครูที่ถูกจัดเข้ากลุ่มจำนวน 429 คน (คิดเป็นร้อยละ 68.6) จากจำนวนครูทั้งหมด 625 คน โดยที่กลุ่มแฝงที่ 2 (class 2) ประกอบด้วยกลุ่มครูที่มีความรู้ และคุณธรรมประจำใจในการประกอบวิชาชีพเท่าเทียมกันหลังของครูกลุ่มนี้เป็นครูเพศหญิงจบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์การสอนตั้งแต่ 1 – 20 ปี จบการศึกษาจากคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มีวิสัยทัศน์ มีความคิดเห็นว่าผู้บริหารดี และมีความคิดเห็นว่าบรรยากาศในการทำงานดี ทั้งนี้เนื่องจากครูกลุ่มนี้เป็นครูที่มีประสบการณ์การสอนน้อย กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวสำหรับการปฏิบัติงานในวิชาชีพ จึงอาจทำให้ยังไม่สามารถนำความรู้ความสามารถที่แท้จริงออกมาใช้ในการประกอบวิชาชีพได้อย่างเต็มที่ จึงส่งผลให้มีความรู้อยู่ในระดับต่ำ อีกทั้งยังไม่รู้วิธีการปฏิบัติตนให้เป็นครูด้วยจิตวิญญาณอย่างแท้จริง สะท้อนให้เห็นคุณธรรม จริยธรรมที่อยู่ในระดับต่ำอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับสุวิมล ว่องภาณิก และคณะ (2554) ที่กล่าวถึงปัจจัยด้านลักษณะและกระบวนการของครู ระบุว่า การพัฒนาครูคือการเริ่มด้วยตัวของครูเอง กล่าวคือ ครูต้องเป็นผู้ที่มีความตระหนักและเห็นความสำคัญในวิชาชีพของตน มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะพัฒนาตนเองค้นคว้าหาความรู้ อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทั้งนี้จำเป็นต้องใช้เวลาในการปรับตัวให้เข้ากับการปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพได้อย่างรวดเร็วอีกด้วย เพื่อนำความรู้ความสามารถที่แท้จริงออกมาใช้ในการประกอบวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้อัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับวงการทางการศึกษาสามารถนำองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองและองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุดได้ ดังนี้

1.1 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับวงการทางการศึกษา เช่น ผู้บริหารโรงเรียน สามารถนำองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ที่ได้ไปพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนให้มีอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูอยู่ในระดับสูงได้ ดังนี้

1.1.1 การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ในการประกอบวิชาชีพ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ในการประกันคุณภาพการศึกษา ความรู้ในปรัชญาการศึกษา ความรู้ในการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ และความรู้ในการวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เพราะเป็นความรู้ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพ ซึ่งวิธีในการพัฒนาความรู้เหล่านี้ทำได้โดยผู้บริหารจัดให้มีการวัดความรู้ของครูในโรงเรียน ด้วยแบบสอบถาม หรือการสัมภาษณ์ ทุกปีการศึกษา ซึ่งจะทำให้ผู้บริหารหรือครู ทราบว่าบุคลากรในโรงเรียนของตนหรือตนเองมีความรู้ในระดับใด ความรู้ด้านใดบ้างที่ต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพื่อประโยชน์ที่จะเกิดแก่ผู้เรียนโดยตรง และยังเป็นการกระตุ้นให้ครูไม่หยุดที่จะพัฒนาตนเองทางอ้อมอีกด้วย

1.1.2 การพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถในการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน ความสามารถในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ความสามารถในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ความสามารถในการประกันคุณภาพ ความสามารถด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ และการจัดการชั้นเรียนความสามารถในการใช้หลักสูตรความสามารถในการใช้จิตวิทยาสำหรับครู และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ วิธีในการพัฒนาให้ครูมีความสามารถเหล่านี้ ผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับวงการทางการศึกษาคควรสนับสนุนให้ครูได้มีโอกาสในการเข้าร่วมอบรมสัมมนาทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งผู้บริหารควรจัดให้มีการอบรมสัมมนาขนาดเล็กภายในโรงเรียน โดยจัดให้ครูอาวุโสเป็นผู้นำในการจัดกิจกรรม และจับคู่ครูอาวุโสให้เป็นพี่เลี้ยงครูใหม่ เพื่อคอยให้คำปรึกษาปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นเช่นวิธีการในการปฏิบัติงานที่ถูกต้อง ทักษะที่จำเป็นสำหรับการสอน วิธีการควบคุมพฤติกรรมผู้เรียน เป็นต้น เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าครูอาวุโสมีความสามารถมากกว่าครูใหม่นั้นเอง

1.1.3 การพัฒนาบุคลากรให้มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาให้ครูเป็นครูด้วยจิตวิญญาณ ได้แก่ การส่งเสริมความรับผิดชอบ การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ความอดทนและการมองโลกในแง่ดี ความรัก เมตตา และปรารถนาดีต่อผู้เรียน และการแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับวงการศึกษาคควรจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการฝึกจิตใจ เช่น การปฏิบัติธรรมช่วงปิดเทอมให้แก่ครู หรืออาจจัดให้มีการประเมินคุณลักษณะของครูจากเพื่อนร่วมงาน เพื่อให้ครูทราบข้อบกพร่องของตนเองและนำไปปรับปรุงแก้ไข ทั้งนี้ต้องเป็นการติ/ชมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนร่วมงานอีกด้วย

1.2 จากข้อค้นพบที่ว่า ครูไทยมีอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูโดยภาพรวม และอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูด้านความรู้ในการประกอบวิชาชีพในระดับปานกลาง และจากการวิเคราะห์กลุ่มแฟ้มด้านอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูโดยภาพรวมพบว่าครูไทยส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มที่มีความรู้ และคุณธรรมประจำใจในการประกอบวิชาชีพต่ำ ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู จึงควรเร่งพัฒนาในด้านดังกล่าว โดยการจัดโครงการเพื่อพัฒนาครู เช่น การจัดประชุมสัมมนาย่อย อบรมเชิงลึกในด้านความรู้ ให้ครูเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน และเมื่อครูมีอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูโดยภาพรวมที่สูงขึ้น ก็จะส่งเสริมให้เกิดการทำวิทยฐานะอย่างมีคุณภาพ และจากการวิเคราะห์กลุ่มแฟ้มด้านความรู้ในการประกอบวิชาชีพครู ที่พบว่าครูส่วนใหญ่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่มีความรู้ด้านความเป็นครูสูง แต่มีความรู้ด้านการวิจัย การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และการประกันคุณภาพการศึกษาต่ำ ดังนั้นในการพัฒนานอกจากจะจัดการอบรมแล้วยังต้องเร่งส่งเสริมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเนื้อหาเกี่ยวกับการวิจัย การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และการประกันคุณภาพการศึกษา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. เครื่องมือวิจัยครั้งนี้ มีการกำหนดนิยามองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้โดยใช้คุณลักษณะที่ดีของครูเป็นกรอบในการสังเคราะห์ ทำให้องค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ รวมไปถึงนิยามของอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู โดยยึดตามกรอบคุณลักษณะที่ดีของครูสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไปจึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมและสังเคราะห์จากเอกสารงานวิจัยที่กล่าวถึงประเด็นอื่นๆ นอกเหนือจากคุณลักษณะที่ดีของครู ซึ่งอาจทำให้ได้รายละเอียดขององค์ประกอบ และตัวบ่งชี้อัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครูที่เปลี่ยนไปได้

2. งานวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเชิงลึกด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพกับกรณีศึกษาที่เป็นครูที่ได้รับรางวัลดีเด่นเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพในประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการผลิตอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพครู และลักษณะการทำงานในการพัฒนาตนเองภายใต้วิชาชีพครู

3. การวิเคราะห์กลุ่มแฝง(latent class analysis)มีลักษณะที่สำคัญคือการใช้จำนวนคนในการจัดเข้ากลุ่มดังนั้นในการเก็บข้อมูลครั้งต่อไปควรเก็บข้อมูลจากครูจำแนกตามภูมิภาคให้มีจำนวนที่ใกล้เคียงกันเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่สามารถแบ่งกลุ่มได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาอังกฤษ

- Beauchamp C. ,& Thomas L. (2009). *Understanding teacher identity: an overview of issues in the literature and implications for teacher education*. Cambridge Journal of Education, 39(2), 175-189.
- Canrinus E.T. et al. (2011). *Profiling teachers' sense of professional identity*. Educational Studies, 37(5), 593-608.
- Clarke M., Hyde A., and Drennan J. (2013). *Professional Identity in Higher Education*. The Changing Academic Profession in International Comparative Perspective.
- Collins, L. M, and Lanza S.T. (2010). *Latent Class and Latent Transition Analysis with Applications in the Social, Behavioral, and Health Sciences*. New Jersey: John Wiley.
- Guo B. et al. (2009). *Using Latent Class and Latent Transition Analysis to Examine the Trans theoretical Model Staging Algorithm and Sequential Stage Transition in Adolescent Smoking*. Substance Use & Misuse, 44, 2028-2042.
- Hong J. Y. (2010). *Pre-service and beginning teachers' professional identity and its relation to dropping out of the profession*. Teaching and Teacher Education, 26, 1530-1543.
- Moore, M., and Hofman, J. E. (1988). *Professional identity in institutions of higher learning in Israel*. Higher Education, 17(1), 9-7.
- Pillen M., Beijaard D., and Brok P.D. (2012). *Tensions in beginning teachers' professional identity development; accompanying feelings and coping strategies*. European Journal of Teacher Education.

ภาษาไทย

- จุฑารัตน์ กิตติเขมากร. (2553). *ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานด้านความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานและด้านการมีส่วนร่วม ของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญช่วย ภักดี. (2551). *การวิเคราะห์เปรียบเทียบคุณภาพการสอนของครูสังกัดสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ก่อนและหลังการเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการตามการรับรู้ของผู้เกี่ยวข้อง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). *โมเดลลิสเรล : สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- นรินทร์ สังข์รักษา. (2552). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมโนภาพแห่งตนกับผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรทิพย์ พันตา. (2554). *การสังเคราะห์งานวิจัยนวัตกรรมการเรียนการสอนคณิตศาสตร์: การวิเคราะห์อภิमान และการวิเคราะห์กลุ่มแฝง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พูลพงศ์ สุขสว่าง. (2545). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับความสามารถของครูในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: การวิเคราะห์กลุ่มแฝงของครูในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาวิช ทองโรจน์. (2556). *แนวทางปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุวิมล ว่องวานิช, อรุณา เจริญสุข และอังศรา ประเสริฐสิน (2554). *การสังเคราะห์งานวิจัยด้านการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา เพื่อพัฒนาครูตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา* สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.